

Трушкіна Н.В.

*кандидат економічних наук, старший дослідник,
старший науковий співробітник сектору
промислової політики та інноваційного розвитку
відділу промислової політики та енергетичної безпеки,
Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку
Національної академії наук України (м. Харків)*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-448-4-27>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

На даний час в умовах глобальних кліматичних викликів і загроз [1] екологічну безпеку як ключовий фактор забезпечення сталого розвитку визнано невід'ємною частиною реалізації державної політики національної безпеки багатьох країн світу. Тобто у переважній більшості держав екологічну безпеку як національний пріоритет включено до стратегій національної безпеки.

Україна не є винятком. Згідно з Рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 р. «Про Стратегію національної безпеки України», введеним в дію Указом Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020, забезпечення екологічної безпеки віднесено до напрямів реалізації пріоритетів національних інтересів України. При цьому основною правовою основою забезпечення екологічної безпеки України є Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року.

Як свідчить аналіз світових індексів і рейтингів, які характеризують екологічну ефективність держав світу, Україна за індексом сталості суспільства (Sustainable Society Index) посідала у 2018 р. 48 місце серед 154 країн. У рейтингу найбільш екологічних країн світу, який складається Центром екологічної політики та права при Єльському університеті (Yale Center for Environmental Law and Policy), Україна займала у 2022 р. 52-е місце серед 180 країн світу (у 2016 р. – 44-е, у 2018 р. – 109-е, у 2020 р. – 60-е місце). За індексом людського розвитку (Human Development Index), який враховує фактори, що характеризують стан охорони навколишнього природного середовища, екологічного навантаження, Україна посіла у 2024 р. 100-е місце серед 193 країн світу, тоді як у 2010 р. – 69-е серед 169 країн, у 2015 р. – 81-е місце серед 188 країн світу.

Разом з тим, слід зазначити, що незважаючи на суттєву роботу уряду України щодо вживання різнопланових заходів із підвищення рівня

екологічної безпеки, в останні роки виникає багато екологічних проблем, які виникли унаслідок повномасштабної воєнної агресії росії проти України.

За оцінками Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України [2], станом на 13 вересня 2024 р. загальна сума збитків перевищила 62,9 млрд дол., у тому числі від втрати земельних ресурсів у розмірі 27,9 млрд дол. і забруднення атмосферного повітря – 17,7 млрд дол. Найбільших екологічних збитків зазнали Донецька область (понад 17,7 млрд дол.), Луганська (13,4 млрд) і Харківська область (11,6 млрд дол.).

Під час роботи Конференції ООН з питань зміни клімату (COP29), яка проводилася 11 листопада 2024 р. у Баку, наголошено, що від початку повномасштабного вторгнення росії екосистеми України зазнали збитків у сумі 71 млрд дол. Викиди парникових газів через бойові дії та лісові пожежі сягнули 180 млн т [3]. Однак у жовтні 2024 р. Україна взяла на себе зобов'язання досягти кліматичної нейтральності до 2050 року і вже активно впроваджуються «зелені» ініціативи, а саме застосування цифрових технологій у землеробстві, розроблення у сфері відновлюваної енергетики тощо.

З метою нівелювання загроз екологічній безпеці України, нейтралізації й усунення джерел і можливих наслідків їх дії доцільно приділяти увагу таким важливим питанням, як:

- удосконалення нормативно-правової бази з регулювання державної політики України у сфері охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки (для цього потрібно оновити, внести зміни і доповнення до деяких законодавчих і правових документів, зробити їх відповідними між собою);

- розроблення універсальних методик оцінювання впливу екологічної шкоди на довкілля та формулювання глобальних принципів екологічного та сталого відновлення економіки України;

- розроблення методики оцінювання екологічних збитків регіонів та шкоди діючій системі управління відходами через наслідки російської агресії проти України;

- розроблення екологічно безпечних енерго- і ресурсозберігаючих технологій, впровадження яких дозволить забезпечити оздоровлення екологічної обстановки та випуск конкурентоспроможної продукції;

- розроблення концептуальних положень і практичних рекомендацій щодо зеленої трансформації енергетичного сектору України у рамках реалізації Європейського Зеленого курсу [4];

- розроблення рекомендацій щодо формування регіональних кластерних структур як специфічної організаційної форми партнерства у сфері управління відходами та відповідного об'єкту логістичної інфраструктури у регіонах [5];

– визначення засад (інституційних, організаційних, економічних, фінансових тощо) і механізмів інфраструктурного забезпечення управління відходами у регіонах України у повоєнний період;

– сприяння використанню переробки відходів війни як вторинної сировини на засадах зеленої логістики [6–7], публічно-приватного партнерства [8] і зеленого інвестування [9].

Крім цього, при оцінюванні національної безпеки України необхідно враховувати рівень екологічної безпеки. Тобто для розрахунку інтегрального показника рівня національної безпеки України пропонується використовувати комплекс показників, одним з яких є показник, що характеризує рівень екологічної безпеки. Цей показник має містити такі індикатори: частка видатків на охорону навколишнього природного середовища у загальному обсязі видатків державного бюджету; питома вага витрат на охорону навколишнього природного середовища за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів у капітальних інвестиціях; частка витрат на охорону навколишнього природного середовища за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів у поточних витратах. Це питання потребує ґрунтовного вивчення та узагальнення зарубіжних і вітчизняних публікацій, поглиблення наукових напрацювань і стане напрямом подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Хаустова В. С., Трушкіна Н. В. Класифікація загроз національній безпеці країни. *Сучасні вектори розвитку України: забезпечення сталості та безпеки*: зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28 жовтня 2024 р.) [Електронний ресурс]. Чернігів: ГО «Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій», 2024. С. 1–4. DOI: https://doi.org/10.54929/conf_28_10_2024-01-02
2. Андрійчук Н. Назвали чотири області України, які постраждали від війни найменше – дослідження. *Портал оперативних новин Varta 1* [Електронний ресурс]. 2024. 13 листопада. URL: https://varta1.com.ua/news/nazvaly-chotyry-oblasti-ukrayiny-iaki-postrazdaly-vid-viyny-naymenshe-doslidzennia_387944.html (дата звернення: 03.12.2024).
3. Волокіта В. В Україні порахували екологічні збитки за 1000 днів великої війни. *Економічна правда* [Електронний ресурс]. 2024. 19 листопада. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/11/19/722032/> (дата звернення: 05.12.2024).
4. Kwilinski A., Khaustova V., Trushkina N. Transformation of the Energy Infrastructure in the Context of the Implementation of the European Green Deal. *Systems, Decision and Control in Energy VI. Studies in Systems, Decision and Control* / Edited by V. Babak, A. Zaporozhets. Cham: Springer, 2024. Vol 561. P. 59–79. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-68372-5_3
5. Хаустова В. С., Трушкіна Н. В. Інфраструктурне забезпечення регіонального управління відходами у контексті циркулярної економіки (на прикладі Харківської області). *Проблеми економіки*. 2022. № 4. С. 118–132. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2022-4-118-132>

6. Dźwigoł H., Kwilinski A., Trushkina N. Green Logistics as a Sustainable Development Concept of Logistics Systems in a Circular Economy. *Proceedings of the 37th International Business Information Management Association (IBIMA)*, 1–2 April 2021. Cordoba, Spain: IBIMA Publishing, 2021. P. 10862–10874.

7. Dzwigoł H., Trushkina N., Kwilinski A. The Organizational and Economic Mechanism of Implementing the Concept of Green Logistics. *Virtual Economics*. 2021. Vol. 4. No. 2. P. 74–108. DOI: [https://doi.org/10.34021/ve.2021.04.02\(3\)](https://doi.org/10.34021/ve.2021.04.02(3))

8. Кизим М. О., Хаустова В. С., Трушкіна Н. В. Фінансове забезпечення розвитку критичної інфраструктури в умовах повосенної відбудови економіки України. *Бізнес Інформ*. 2023. № 8. С. 263–274. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-8-263-274>.

9. Трушкіна Н., Боярко І. Зелені фінанси у контексті концепції сталого розвитку: бібліометричний і трендовий аналіз. *Society. Economy. Digitalization / Суспільство. Економіка. Цифровізація*. 2024. № 01(01). С. 13–28. DOI: <https://doi.org/10.31379.sed.1.1.2024.7>